

O‘ZBEKISTONDA BRUTSELLYOZ KASALIGINING PROFILAKTIKASI, KASALLIK OQIBATI, DAVOLASH VA KASALIKNI OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI

Ibragimov Parvizjon Sobirovich

SamDTU Epidemiologiya kafedrası, assistent o'qituvchisi

Kuchimova Nigina Jamoliddinovna

SamDTU Davolash ishi - 2 fakulteti, 5-kurs talabasi

Annotatsiya. Brusellyoz - yuqumli kasallik bo'lib, bunda tananing turli organlari va tizimlari zararlanadi va klinik ko'rinish aniq ifodalangan o'ziga xoslikka ega emas. Ushbu maqolada brutsellyoz kasalligi, uning profilaktikasi, kasalik oqibati, kasalikni davolashning zamonaviy usullari va kasalikni oldini olish bo'yicha zarur chora tadbirlar haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: brutsellyoz, infeksiya, oqsoq, dezinfeksiya, antibiotiklar, fizioterapiya, aerogen.

ПРОФИЛАКТИКА БРУЦЕЛЛЕЗА, ИСХОД ЗАБОЛЕВАНИЯ, МЕТОДЫ И ПРОФИЛАКТИКА ЗАБОЛЕВАНИЯ

Аннотация. Бруцеллез - инфекционное заболевание, при котором поражаются различные органы и системы организма, а клиническая картина не имеет ярко выраженной специфики. В данной статье рассматривается болезнь бруцеллез, ее профилактика, последствия болезни, современные методы лечения заболевания, профилактика заболевания. Дана информация о необходимых мерах.

Ключевые слова: бруцеллез, инфекция, хромота, дезинфекция, антибиотики, физиотерапия, аэроген.

PREVENTION OF BRUCELLOSIS, OUTCOME OF THE DISEASE, METHODS AND PREVENTION OF THE DISEASE

Annotation. Brucellosis is an infectious disease that affects various organs and systems of the body, and the clinical picture does not have a pronounced specificity. This article discusses the disease brucellosis, its prevention, consequences of the disease, modern methods of treating the disease, and prevention of the disease. Information is given on the necessary measures.

Key words: brucellosis, infection, lameness, disinfection, antibiotics, physiotherapy, aerogen.

Kirish

Brutsellyoz - zoonoz infeksiya, uning qo'zg'atuvchisi odamga kasal hayvonlardan yuqadi. Kasallik tez - tez surunkali bo'lib ketadi, og'ir holatlarda nogironlikka olib kelishi mumkin. Brutsellyoz, malta isitmasi, qora oqsoq— odam va hayvonlarda uchraydigan infeksiyon kasallik; Brutsellyozni brutsella bakteriyalari qo'zg'atadi, ular tashqi muhitda (suv, tuproq, teri va hokazolar) bir necha oy saqlana oladi; dezinfeksiyalovchi vositalarda bir necha minutda nobud bo'ladi. Brutsellalar kasal hayvonning suti, siydigi, go'ngi, tushgan bolasi bilan tashqariga chiqadi, ular shu hayvonning go'shtida ham bo'ladi. Organizmga brutsellalar hazm va nafas yo'llarining shilliq pardalari, shuningdek shikastlangan teri orqali tushadi. Brutsellyoz bilan og'rigan molning xom suti va sut mahsulotlari (pishloq, moy), shuningdek chala pishirilgan go'shti iste'mol qilinganda kasallik odamga yuqadi. B. bilan ko'proq molboqarlar, cho'ponlar, kushxona, terini oshlash korxonasi ishchilari va boshqa kasallanadi. Brutsellyozda asosan nerv, yuraktomir sistemasi va suyakbo'g'im apparati zararlanadi. Kasallikning yashirin davri 1—3 hafta. Uning kechishi va belgilari xilmaxil bo'ladi. O'tkir boshlanganida isitma ko'tariladi, bemor g'araq g'araq terlaydi, lohaslik alomatlarini kuzatiladi; oyoq-qo'l, bel, muskul va bo'g'imlar zirqirab og'riydi. Isitma goh ko'tarilib, goh pasayib turadi, jigar, qora taloq kattalashadi, keyinroq bo'g'imlar yallig'lanadi va boshqa Bir necha oy o'tgach, bemor tuzala boshlaydi, ba'zan yillab cho'zilishi mumkin. Ayollarda chala tug'ish yoki bola tashlash kuzatiladi. Brutsellyoz ko'pincha asta-sekin boshlanadi. Tayanchharakat apparati jarohatlangandan keyingina bemor vrachga murojaat qiladi.

Bemor kasalxonada davolanadi. Davo bemorning umumiy ahvoriga qarab tayinlanadi; antibiotiklar, fizioterapiya va boshqa buyuriladi. B.ning oldini olish uchun kasal hayvonlarni vaqtida aniklab, alohida boqish va so'yish; go'sht va sutini maxsus usullar bilan zararsizlantirish kerak. Brutsellyoz odamlarga yuqmasligi uchun mol bilan bevosita muloqotda bo'ladigan kasb kishilarini brutsellyozga qarshi emlash va ularni maxsus kiyimbosh, korjoma bilan ta'minlash lozim.

Hayvonlarda brutsellyozni brutsellalar avlodiga mansub uch turdagi bakteriyalar, jumladan qo'yechkilarda *Brucella melitensis*, qoramollarda *V. abortus*, cho'chqalarda *V. suis* qo'zg'atadi. Boshqa uy hayvonlarida ham uchrashi mumkin. Qo'y va echkilarda uchraydigan brutsellyoz odam uchun eng xavfli hisoblanadi. Hayvonlarga infeksiya yem-xashak yoki suvdan, shuningdek sun'iy qochirishda zararlangan sperma va boshqalardan yuqadi. Urg'ochi hayvonlarda brutsellyoz bo'g'ozlikning ikkinchi yarmida bola tashlash (sigirlarda 5—8, qo'y echkilarda 3—4 oylikda, cho'chqalarda 4—12 haftalik bo'lganda), yo'ldoshning bachadon devorida tutilib qolishi, erkak hayvonlarda orxitlar (moyaklarning shamollashi), bo'g'imlarning kasallanishi kabi ko'rinishlarda kechadi. Ko'p hollarda brutsellyoz yashirin ravishda

o'tadi. Kasallik klinik belgilar, bakteriologik, serologik tekshirishlar asosida aniqlanadi, qo'y, echki, cho'chqalarda brutsellin biologik preparati yordamida allergik tekshiruv o'tkaziladi.

Oldini olish va kurash choralari. Kasallik tarqalgan hududlardan mollar chetga chiqarilmaydi. Brutsellyoz aniqlangan xo'jaliklarda kasal hayvonlar so'yishga topshiriladi, sut, go'sht kabi mahsulotlar maxsus usullarda zararsizlantiriladi, sog'lom hayvonlar emlanadi.

Brusellaning 8 turi aniqlangan, ulardan 6 tasi odamlar uchun xavflidir. Brutsellyozning yuqtirish yo'llari

- fekal -og'iz orqali - suv va oziq -ovqat orqali;
- kontakt -maishiy - bakteriya teriga va shilliq pardalarga mikrodamar orqali kiradi;
- aerogen - ifloslangan changni inhalatsiyalash.

Sut va sut mahsulotlarini issiqlik bilan ishlovsiz iste'mol qiladigan odamlar, odatda, najas-og'iz yo'li bilan yuqadi. Kontakt-maishiy va aerogen yo'llar kamroq tarqalgan, ular asosan hayvonlarni parvarish qiladigan, ulardan olingan mahsulotlar va xom ashyoni qayta ishlovchi kishilarning kasallanishiga sabab bo'ladi. Agar homilador ayolda brutsellyoz bo'lsa, homila bilan shartnoma tuzish yoki emizish orqali bolaga infeksiyani yuqtirish ehtimoli katta.

Inson brusellozining belgilari

Dastlabki bosqichda brusellyozning barcha shakllari uchun quyidagi alomatlar xarakterlidir:

- Umumiy yuqumli intoksikatsiya - zaiflik, bezovtalik, bosh og'rig'i, uyqusizlik.
- Gipertermiya yoki isitma - tana haroratining subfebril raqamlarga (38°S gacha) uzoq vaqt ko'tarilishi yoki keskin ko'tarilish va tushish bilan to'liqsimon isitma. Isitmaning davomiyligi bir necha oygacha, sovuqlik va kuchli terlash bilan kechadi.
- Artralgiya va mialgiya - bo'g'im va mushak og'rig'i, ko'pincha pastki ekstremitalarga ta'sir qiladi. Bu og'riqlar brutsellyozning o'ziga xos belgisidir.

Kasallik o'sib borishi bilan bemorlarda gepatolienal sindrom - jigar va taloqning kattalashishi, umumiy miklimfadenopatiya - qo'shni bo'lmagan hududlarda limfa tugunlarining ko'payishi, asab tizimining turli shikastlanishi - sezuvchanlik va ongni yo'qotishdan rivojlanishi mumkin. oyoq -qo'llarining falajlanishiga, ruhiy kasalliklarga. Brutsellyozning turli shakllari bilan har xil alomatlar qo'shiladi.

Oqibati

Brutsellyoz kamdan-kam hollarda o'limga olib keladi. Hatto antibiotiklar paydo bo'lishidan oldinlari ham o'lim darajasi 2 foizdan oshmagan va asosan endokardit tufayli sodir bo'lgan. Biroq, brutsellyoz ko'pincha nogironlik bilan yakunlanadi. Asoratlarning jiddiyligi qo'zg'atuvchi turiga bog'liq. Brucella melitensis tomonidan chaqirilgan brutsellyoz eng og'ir oqibatlariga olib keladi. Nogironlikning sabablaridan

biri — nevrologik buzilishlar, shu jumladan orqa miya shikastlanishi va paraplegiya. Meningoensefalit va streptomitsin bilan davolashning asoratlari sifatida neyrosensor qulog'i og'irlik rivojlanishlari qayd qilingan. Brutsellyozni tashxislash Anamnez ma'lumotlari: hayvon bilan aloqa qilish, termik ishlov berilmagan chorvachilik mahsulotlarini iste'mol qilish, bemorning kasbi, endemik o'choqlar. Klinik tasvir.

Laboratoriya diagnostikasi:

- Brutsellyoz bilan kasallanganlar orasida 50-70% hollarda ozuqa muhitiga qon ekish ijobiy natija beradi:
- Rayt reaksiyasi — 10-kuni ijobiy bo'ladi;
- Kumbs reaksiyasi — surunkali brutsellyoz tashxisi uchun;
- 2-merkaptetanol-aglyutinitli sinov;
- Xeddlson reaksiyasi;
- Byurne teri sinamasi;
- Brucella spp. DNK`sini nuklein kislotalarni amplifikatsiyalash usullari (PZR) yordamida aniqlash.

Brutsellyozni davolash

Kasallik yuqumli kasalliklar shifoxonalarida davolanadi, og'ir kursi bemorni reanimatsiya bo'limiga yotqizishidan dalolat beradi. Kasallikning patogenezida allergik reaktivlik katta ahamiyatga ega bo'lganligi sababli, davolashda allergist-immunolog ishtirok etadi.

Isitma davrida bemorlarga yotoqda dam olish, kiruvchi suyuqlik darajasini nazorat qilish va tuzni cheklash tavsiya etiladi.

Asosiy terapiya - bu turli guruhlarining antibiotiklari, ko'pincha ikkita dori kombinatsiyasi buyuriladi. Bunga qo'shimcha ravishda detoksifikatsiya, simptomatik va immunostimulyatsion terapiya o'tkaziladi.

Remissiya davrida bemorlarga fizioterapiya, fizioterapiya, kurortda davolanish tavsiya etiladi.

Profilaktika

Uy sharoitida brutsellyoz bilan kasallanishning oldini olish uchun mahsulotlarni termal qayta ishlash zarur. Bu go'shtni yaxshilab qovurish, sutni qaynatish. Siz qishloq xo'jaligi mahsulotlarini veterinariya nazorati mavjud bo'lgan do'konlarda yoki bozorlarda sotib olishingiz kerak.

- Sutni pasterizatsiya qilish yoki qaynatish;
- Hayvonlarni veterinariya nazoratidan o'tkazib turish;
- Hayvonlar va ularning mahsulotlari bilan ishlaydigan aholini sanitariya-gigiena qoidalari bilan tanishtirish;
- Kasallanish xavfi yuqori bo'lgan kishilarni profilaktik emlash (qisqa muddat — taxminan 2 yil);

• Hayvonlarni ommaviy ravishda emlash kutilgan natijani bermagan. Aytgancha, hayvonlar yoki ularning metabolizm mahsulotlari bilan ishlaydigan odamlar bir profilaktika chorasi sifatida, oldindan emlash kerak. Va, albatta, issiqlik bilan davolash standartlari quyidagi, pishirish uchun ehtiyot bo'lish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Parvizjon Sobirovich. (2024). O'ZBEKISTONDA BRUTSELLYOZNING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARINI O'RGANISH VA EPIDEMIOLOGIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH. *Journal of New Century Innovations*, 64(2), 149-153.
2. Bakirov Asadullo Abdiqodirovich. (2024). TERI LEYSHMANIOZINING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA UNING OLDINI OLISH CHORATADBIRLARINI TAKOMILLASHTIRISH. TADQIQOTLAR.UZ, 48(1), 18-22.
3. Ibragimov Parvizjon Sobirovich. (2024). O'ZBEKISTONDA SIL KASALLIGINING EPIDEMIOLOGIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH. TADQIQOTLAR.UZ, 48(1), 23-28.
4. Qodirovich B. D. HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI FANINING INSON HAYOTIGA IJOBIY TA'SIRI VA MEZONLARI HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHA. – 2023.
5. Qodirovich B. D. Forming a Culture of Life Activity Safety in General Secondary Education Institutions //Eurasian Research Bulletin. – 2023. – T. 17. – С. 1-3.
6. АГЕНТАМИ П. БАКТЕРИОЛОГИК ВОСИТАЛАР БИЛАН ЗАРАРЛАНГАН ЎЧОҚДА ЭПИДЕМИЯГА ҚАРШИ ЧОРА ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ХУҚУҚИЙ АСПЕКТЛАРИ //Биология. – 2022. – №. 3. – С. 136.
7. Muhamadievich N. A., Kodirvich B. D. Patriotic Education as one of the Components Of National Security. *Eurasian Scientific Herald* 6, 88-90. – 2022.